

ОСНОВНІ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Поняття “юридична техніка” є традиційним для юридичної науки в її романо-германській традиції. Питання юридико-технічного оформлення правових актів досліджувалися ще у працях філософів античності. Проте ґрунтовне наукове осмислення юридичної техніки починається наприкінці XVIII – на початку XIX ст., коли вона увійшла в систему правових категорій країн романо-германського права. Історичною передумовою формування поняття “юридична техніка” в цих країнах стали такі обставини: а) витіснення теологічного світогляду середніх віків юридичним; б) затвердження закону як основного джерела романо-германського права; в) розвиток доктрини юридичного позитивізму, який зводив роль правової науки до формально-юридичного аналізу права.

В англо-американській правовій сім’ї юридична і законодавча техніка передусім пов’язується з юридичним (законодавчим) процесом, тлумаченням правових норм. Власне, сам юридичний процес для англо-американського юриста і є юридичною технікою. Це, зокрема, пояснюється тим, що в англо-американській правовій традиції акцент робиться не стільки на писаній формі права, скільки на практичному пошуку справедливого рішення в кожній конкретній юридичній справі.

Класичним у романо-германській правовій традиції є підхід до юридичної техніки як до інструменту, використання якого дозволяє надати досконалої правової форми правовому матеріалу. Як справедливо відзначається, проблематика техніки підготовки юридичних документів походить від ознаки формальної визначеності права, а головна найближча мета юридичної техніки – досягнення найбільшої правової визначеності. Доцільно зауважити, що іноді термін “юридична техніка” вживається у звуженому значенні: або лише стосовно створення законів, або лише стосовно їх застосування. Проте нині пануючим є погляд на юридичну техніку як таку, що застосовується не лише у сфері законодавчої та підзаконної нормотворчої діяльності, а й в інших сферах юридичної діяльності. Згідно з таким підходом під юридичною технікою зазвичай розуміють сукупність засобів і прийомів, які використовуються відповідно до прийнятих правил при розробці і систематизації різних видів правових актів-документів для забезпечення їх досконалості. За такого підходу на перший план виходять проблеми логіки, мови і структури правових актів-документів, а ядром юридичної техніки виступає законодавча техніка.

Водночас багатозначність терміна “техніка”, багатоманітність проявів технічного в праві зумовлюють існування й інших поглядів на сутність і зміст юридичної техніки. Зокрема, йдеться про розуміння юридичної техніки як такої, що охоплює:

а) певні професійні практичні вміння, навички, технічне правове мислення, засноване на знанні позитивного права і механізму його дії. У такому випадку під юридичною технікою розуміють майстерність юриста;

б) логічне опрацювання правових норм у процесі їх тлумачення і систематизації. Отже, юридичну техніку розглядають як формально-юридичний метод;

в) формально-структурні аспекти правової системи – систему писаних джерел права та їх властивостей, структуру права та законодавства, особливості норми права, юридичної термінології;

г) ступінь досконалості форми, структури й мови права, окремих письмових юридичних документів. Як тільки засоби юридичної техніки реально втілюються в правових актах, вони стають властивістю останніх. Рівень юридичної техніки в тій або іншій країні визначається перш за все через аналіз фактично використаних юридико-технічних засобів у правових актах-документах;

г) сукупність засобів і методів організуючого впливу права на суспільні відносини. Таке широке розуміння юридичної техніки відбиває той факт, що право в його позитивному вимірі саме по собі виступає технікою. У найширшому значенні саме по собі позитивне право і будь-що в ньому можна розглядати як техніку, оскільки праву, його інститутам, механізму реалізації, окремим юридичним засобам завжди притаманне інструментальне навантаження. У цьому контексті поняття “юридична техніка” охоплює правотворчість як техніку перетворення соціального на формально-юридичне; правозастосування як особливу техніку реалізації права; систематизацію законодавства; методи, способи та типи правового регулювання тощо;

д) методи, засоби і прийоми, через використання яких досягається формальна визначеність права. У такому ракурсі до юридичної техніки належать: 1) методи надання праву формальної визначеності (санкціонування правових звичаїв, укладення угод, створення прецедентів, нормативно-правових актів, методи застосування й тлумачення права, його систематизації); 2) засоби надання праву формальної визначеності (документальна письмова форма і структурна організація правових актів-документів, юридична термінологія, юридичні конструкції, фікція, презумпція та ін.); 3) окремі організаційні елементи, що стосуються процесу підготовки правових актів-документів.

Останнім часом спостерігається тенденція до широкого розуміння юридичної техніки. Основною метою, якої намагаються досягти прихиль-

ники такого розуміння, є системний і повний аналіз всіх засобів (прийо- мів, способів, методів) і правил прикладного характеру, які використовую- ються в юридичній практиці. Водночас такий підхід має і певні серйозні недоліки. Головним є те, що при широкому трактуванні юридичної техні- ки її зміст втрачає чіткі кордони, стає неосяжним, охоплює доволі різно- рідні явища. Розгляд юридичної техніки як інструментарію, який надає необхідної формальної визначеності правовому матеріалу в результаті його документального закріплення, забезпечує досконалість його форми, є тим підходом, у межах якого досить чітко окреслюється зміст та обсяг поняття “юридична техніка”. Таким чином, юридичну техніку можна ро- зуміти як сукупність правил і засобів вираження змісту правових актів- документів з огляду на вимоги формальної визначеності, системності та зручності їх використання.

*Л. М. Легін, канд. юрид. наук, доц.
Національна академія внутрішніх справ,
м. Івано-Франківськ*

ЯКІСТЬ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТА: ПОНЯТТЯ ТА КРИТЕРІЇ

Сучасні юридичні наука і практика акцентують увагу на якості та ефективності системи законодавства держави, що зумовлено активізацією роботи усіх державних структур у сфері нормотворчої діяльності. Ефек- тивність та результативність законодавчих та підзаконних нормативно- правових актів великою мірою залежать від точності юридичного форму- лювання, від того, наскільки воно є логічно пов’язаним та послідовним у єдності застосування юридичних понять і термінів. На це і спрямовані правила та способи юридичної техніки, яку використовує нормотворець під час підготовки проектів нормативно-правових актів.

Так, Д. Керімов зазначає, що створення нормативно-правового акта – справа суто творча і, як будь-який творчий процес, вимагає серйоз- ного, вдумливого та відповідального до себе ставлення, накопичення пев- них знань, використання їх для створення потрібних суспільству норма- тивно-правових актів. Відчутну і суттєву допомогу в цьому надають зако- нодавчі культура й техніка. Однак, як справедливо підкреслює Д. Кері- мов, більшість сучасних українських нормотворців найменше стурбована підвищенням своєї професійної підготовки для здійснення нормотворчої діяльності. Як наслідок, увесь парламентський корпус виявляється не- спроможним виконувати свої безпосередні обов’язки, хоча й обходиться суспільству надзвичайно дорого. Однією з причин такого становища, на